

SANAYİLEŞMİŞ BAZI ÜLKELERLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTE AÇMA POLİTİKALARI: TEORİ VE UYGULAMA*

Aydın BALYER**

Muhsin HESAPÇIOĞLU***

ÖZET

Üniversite, bilimsel düşüncenin yeşerdiği, harmanlandığı ve geniş halk kitlelerinin refahı için yayıldığı yer olarak evrensel bir öneme sahiptir. Dünyanın değişik ülkelerinde üniversitenin bu evrensel işlevini yerine getirirken konumlandığı yer, insanlık yani kamu yararı olmuştur. Bu nedenle kuruluşundan çalışma esaslarına kadar “üniversite açma” üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Üniversite açma işi dünyanın değişik ülkelerinde farklı uygulamalar sonucu gerçekleşmektedir. ABD ve Almanya gibi yükseköğretim alanında model olmuş ülkelerde bu iş teknik bir plânlama süreci sonucunda yapılmaktadır. Üniversiteler fiziksel altyapısı, öğretim üyesi, kütüphane, laboratuvar gibi unsurlar tamamlandıktan sonra belirli bir plân dâhilinde kurulabilmektedirler. Ülkemizde üniversite açma işi söz konusu olduğunda genel yaklaşım okul binalarına salt “üniversite” tabelası asılması olarak algılanmaktadır. Yıllardan beri ülkemizde bu yolla birçok üniversite açılmıştır. Bu kurumların diğer ülkelerde olduğu gibi teknik bir süreç ile açılması, gerek yükseköğretimde nitelik sorunlarının aşılmasına gerekse de ülke kaynaklarının boş yere harcanmamasını getirecektir. Bu çalışmada, ülkemizdeki üniversite açma politikaları değişik ülke modelleriyle karşılaştırılmış ve bir uygulama ile ülkemizde üniversitelerin nasıl açılması gerektiğinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, genel olarak ülkemizde üniversite açma konusunda bilimsel ölçütlerle hareket edilmediği anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Plânlama, yükseköğretim plânlaması, üniversite, üniversite açma

UNIVERSITY ESTABLISHMENT POLICIES IN TURKEY COMPARING TO SOME INDUSTRIALIZED COUNTRIES: THEORY AND PRACTICE

SUMMARY

University is a place where scientific knowledge is originated and spread to the good of a society. Therefore, it is a universal place. While functioning this, position of a university is humanity, public side. For this reason from the very beginning to working conditions, university establishment is a significant issue. This process has been carried out in different ways in every country. This process has been applied within a plan in the USA and Germany which were considered to be typical in this field. Universities can only be established after completing teaching staff, physical conditions and buildings. In our country, it has been

* Bu makale Dr. Aydın Balyer’in doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğretim Görevlisi Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Y. O.

*** Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

accepted that naming any buliding as university is enough. A lot of universities have been established in such a way in Turkey. As they are important institutions, they should be established after a scientific and technical process, so it will help them seem more qualified and as result public funds could be saved. In this study, university establishment process has been compared to the USA and Germany. It was intended to determine how universities should be established in our country. In general the results showed that universities have not been established by following scientific criteria .

Key words: Planning, higher education planning, university, university establishment.

Bazı Sanayileşmiş ülkelerde ve Türkiye’de üniversite açma politikalarına başlamadan önce, üniversite açma işinin bir tür plânlama etkinliği olduğunun özellikle belirtilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle öncelikle kısaca plânlama üzerinde durmakta yarar vardır.

Plânlama: Ekonomide plânlama, gelecekle ilgili bazı hipotezler ve gelecekte örgütlerin durumuna uygun olanın ortaya konulmasına yönelik araştırmalardır (Pacios, 2004, s. 259). Plânlama, toplumsal etkinliklere yol gösteren ve toplumsal değişimi denetlemeye yönelik bir çabadır. Bu çabada, topluma ilişkin istenmeyen sonuçların gerçekleşmesi engellenmek istenirken, arzu edilen sonuçlara ulaşma desteklenmektedir (Hesapçioğlu, 2001, s. 2).

Plânlama Modelleri: Plânlama çalışmaları belli bir plânlama yaklaşımına dayanır ve plânlama, benimsenen yaklaşımla tutarlı olan çeşitli modeller ve teknikler yoluyla gerçekleştirilir (Ünal, 1996, s. 258). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere plânlama hiç kuşkusuz bir sisteme göre yapılmalıdır. Tarihsel gelişimine bakıldığında plânlamada üç temel yöntem göze çarpmaktadır. Bunlar, İnsan Gücü Modeli (*Manpower –Approach*), Sosyal Talep Modeli (*Social demand approach*) ve Eğitimde Verim Oranı (*Rate of Return-Eğitimde Yatırım Yaklaşımı*)’dır. Bunları kısaca ele alalım.

A. İnsan Gücü Modeli (Manpower Approach)- Post- Keynezyen Bir Model: İnsan gücü plânlama modeli, belli bir dönemde ekonomik ve toplumsal kalkınmanın zorunlu kıldığı insan kaynaklarının daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılması amacıyla bilimsel yöntemlerle yetiştirilmesi sürecidir (Adem, 2002, s. 90). Bu modelde, ekonominin insan gücü ihtiyacı kestirilir ve eğitim sistemine bu “talep”e uyan arzı üretmesi için hedef olarak verilir (Hesapçioğlu, 2001, s.23).

B. Sosyal Talep Modeli (Social Demand Approach)- Neo-klasik Bir Model: M. Hesapçioğlu (2001, s.34–38); bu modelin insan gücü modellerinin aksine bireysel ve toplumsal eğitim plânlanmasını belirlediğini ve üst amacın toplumda yaşayan insanlar arasında eğitim açısından adilliği tesis etmek olduğunu vurgulamaktadır. Burada eğitimde fırsat eşitliği yaklaşımının izleri hissedilmektedir. Bu model liberal ekonomi içerisinde değerlendirildiğinde, sosyal olgulara önemli esneklikler getirmektedir. Burada toplumun eğitim ihtiyacının bireylerin eğitim taleplerinin toplamı olduğu varsayılır.

C. Eğitimde Verim Oranı Yaklaşımı: M. Adem (1997, s, 178), bu yöntemin toplumsal talep yönteminin aksine, eğitimi bir yatırım malı olarak kabul etmekte olduğunu ve

ekonomik olarak verimlilik ölçütlerine göre temellendirildiğini belirtmektedir. Bu yönetime göre eğitimin bir kesimindeki artış ile elde edilen yararlar, bu kesimdeki yatırımın verim oranı ve hedef alınan eğitim düzeyine ulaşmak için yapılan harcamaların maliyeti ile karşılaştırılması gerekir.

Eğitim Plânlaması: Eğitim plânlaması, öğrencilerin ve toplumun gereksinmelerini karşılamada ve amaçlarını gerçekleştirmede, eğitimi daha etkili ve verimli kılmak için rasyonel ve düzenli çözümlene tekniğinin eğitim sürecine uygulanmasıdır (Adem,2002,s. 90).

Yükseköğretim Plânlaması: Yükseköğretimde meydana gelen büyük gelişmenin yanında devletlerin katkısının büyük olması üzerine, 1960'lı yıllardan sonra tüm ülkelerde, yükseköğretim kurumlarının kuruluşlarını, faaliyetlerini plânlayan ve koordine eden, denetleyen, yerine göre bu kurumları yöneten, merkezi, bölgesel ya da tek bir kuruma mahsus ara kuruluşlar olmuştur. Yükseköğretim Plânlamasında Sosyal Talep Modeli eğitim plânlamasının tüm türleri için bilinen bir modeldir yalnızca ekonomik büyüme ya da ekonomik maliyet ölçütleri ile ilgili değildir. Bu modelde; hedefler demografik terimlerle açıklanır; ulusal sosyal hedefler, eğitimle ilgili hedeflere dayalı olur; ya da bireysel taleplerin analizi kestirimlerine dayandırılır (Sadlak, 1986, s. 398). Yükseköğretim Plânlamasında İnsan gücü Plânlama Yaklaşımında eğitimsel amaçlar ekonomik hedeflerle doğrudan ilişkilidir. Özellikle yükseköğretimle, yüksek düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirilir. Yükseköğretim Plânlamasında Eğitimde Verim Oranı Yaklaşımı, daha çok serbest pazar ekonomisinin uygulandığı ülkelerde yükseköğretimin plânlamasında ekonomik bir plânlama yaklaşımının bir yansıması şeklinde ve eğitim plânlamasına temel bir alternatif olarak uygulanır. Bu bölümde yükseköğretimde model olarak kabul edilen ABD ve Almanya'da üniversite açma işi kısaca ele alınacaktır.

Amerika Birleşik Devletlerinde Üniversite Açma Politikaları

Amerikan üniversiteleri özel bir teşebbüsle kurulmaya başlanmış ve 19. yüzyılda devlet tipi üniversiteler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yüzyıldan sonra vakıf üniversiteleri görülmeye başlamıştır. Devletin bu alanda etkin olmaya başlamasından sonra, doğal olarak gelişen çağın ihtiyaçlarına cevap vermek üzere bu kurumların da sayılarını artırmak durumunda kalmıştır (Hırş, 1950, s. 180). Amerika Birleşik Devletleri'nde merkezi bir plânlama örgütü bulunmamakta ve genelde kaynakların plânlaması federe devletler düzeyinde yapılmaktadır ve federal hükümet belki buna bazı katkılarda bulunmaktadır (Adem, 1997, s. 44). Amerika Birleşik Devletleri'nde iki basamaklı olarak yürütülen yükseköğretim sisteminde, eyaletlerin çoğunda, o eyaletteki tüm yükseköğretim kurumlarını plânlayan, koordine eden ve denetleyen ve tahsis edilen kaynakları bu kurumlar arasında dağıtmaya yetkili, muhtelif adlarla anılan bir koordinasyon kurulu vardır (OECD, 1989, s. 21). Örneğin, bir üniversite ya da yeni bir bölüm kurulması gibi, kamu kaynaklarından fon gerektiren her türlü karar bu kurulun onayına tâbidir (OECD, 1989, s. 11). Aşağıdaki şekilde bu kurullar görülmektedir. 1963 yılında çıkarılmış olan *The Higher Education Facilites Act* adlı yasada yer alan eyalet koordinasyon kurullarının kurulmasına ilişkin hüküm vardır. Bu kurullar üç türdür:

- **Eyalet Yönetim Kurulu** (*Statewide Governing Boards*): Kaynakların dağıtımı, yükseköğretim kurumlarının bütçeleri, akademik programların onayı ve rektörlerin ataması bu kurulların görevleri arasındadır.

- **Eyalet Koordinasyon Kurulları** (*Statewide Coordinating Boards*): Bütçe kontrol, güçlü yönlendirme ve zayıf yönlendirme ve güçlü plânlama yetkileri vardır.

- **Eyalet Plânlama Daireleri** (*State Planning Agencies*): Hangi eyalette çok yerleşkeli üniversiteler sistemi olacağı ihtiyacını belirler ve eyalet yükseköğretim ve açılmaları konusunda plânlara yapar. Ayrıca toplum adına üniversiteyi kontrol eder (OECD, 1989, s. 58–60; OECD, 1989, s. 23; PEPC, (1991,s, 6).

Öğretim üyesi plânlaması ayrı bir titizlikte değerlendirilir. Öğretim üyesi tamamlanmadan bir kurumun açılması söz konusu değildir zira başvurusunu yaparken bu durum tamamlanacak unsurlardan birisidir. Bugün itibariyle ABD’de öğretim üyesi başına 15,4 öğrenci düşmektedir (OECD, 2006).

Almanya’da Üniversite Açma Politikaları

Alman anayasası-**Grundgesetz-** (*Basic Law*)’e göre, hiçbir alan tek başına ne merkezi hükümet ne de eyaletin sorumluluğundadır. Kural olarak her konu (plânlama, yasa, yönetim ve finansman) ayrı birimlere dağıtılmıştır ancak genel kural olarak federasyon yasalarından eyaletler de yönetimden sorumludurlar. Bazı durumlarda ortak yürütülen sorumluluk alanları vardır. Yani hiçbir sorunla ne federal hükümet ne de eyalet baş başa kalmaktadır (Mading, 1989, s. 116). Yükseköğretim söz konusu olduğunda, hem eyaletin hem de merkezi hükümetin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Mahalli idareler (*Commune*) ve özel girişimcilerin yükseköğretim konusunda hemen hemen hiç rolü bulunmamaktadır. Üniversite kendi personelini işe alma ve finansını dağıtma konusunda özerktir. Eğitim politikaları federal hükümet adına eyalet yönetimi tarafından yürütülür. Eğitimin plânlaması ve yürütülmesi anlamında Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs (*KMK*) yetkilidir. H. Mading (1989, s. 118), bu yapılanma ile federal hükümetin özellikle eğitim plânlaması ile ilgili politik kararlarda söz sahibi olduğunu vurgulamaktadır. Bunun, muhtemelen bir takım sosyal ve ekonomik sonuçlarından dolayı federal hükümetin ilgisine mazhar olduğunu da eklemektedir. Bu durumun, federal hükümetin ülkenin kaynaklarının tüm yurttaşlara eşit bir şekilde ulaştırılması konusunda bir yaklaşımından dolayı olduğu düşünülmektedir.

Bu anlamda;

- BLK (Bund- Leander Kommission), KMK’ nin aksine plânlama ve karar verme konularında eyalet ve federal hükümet işbirliğiyle çalışır.

- BLK, yasayla oluşturulan plânlama komitesi olan Promotion Of Building Projects in Higher Education (*Yükseköğretimde Binaların Yapımı ve Geliştirilmesi Projesi*)’nin aksine eğitim sisteminin tümüyle ilgilidir.

- BLK, eğitimle ilgili finansal plânlama ile ilgili konularda federal hükümet ve eyalet arasındaki koordinasyonu sağlar (Mading, 1989, s. 118).

Bu kuruluş, siyasi etkilerden arındırılmış ve bağımsız bir yapıya sahiptir ve değişik komisyonlar yaptıkları plânlama çalışmalarını hükümete ve ilgili birimlere sunarlar. Eğitim Çerçeve Yasasında (*Framework Act for Higher Education*), bu kuruma önemli bir sorumluluk ve önem arz edilmiştir. BLK, iki komite şeklinde çalışmaktadır. Bunlar;

- Committee on Education Planning (*Eğitim Plânlaması Komitesi- Ausschuss-Bildungsplanung*),

- Committee on Research Promotion (*Araştırma Geliştirme Komitesi- Ausschuss-Forschungsförderung*)'dur (BLK, 2005, s. 9).

Bu belirlenen konular eyalet yasalarında detaylarıyla düzenlenir. Bunlara dair malî unsurlar da yine eyalet yasalarında ele alınmaktadır. Bu yasa maddelerine göre Federal Almanya Hükümeti ve Eyalet Hükümetleri Yükseköğretim Plânlaması amacıyla bir ortak komisyon kurarlar. Bu komisyonlar, yükseköğretimin problemlerinin tartışıldığı bir yapı özelliği taşır. Bu kurul 1975 yılındaki ek fonksiyonlarıyla birlikte “Bund-Laender Commission for Educational Planning and Research Promotion (*Bund-Länder Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung-BLK*)” adını almıştır. Öğretim üyesi plânlaması da aynı düzeyde değerlendirilir. Bugün itibariyle Almanya’da öğretim üyesi başına 15.4 öğrenci düşmektedir (OECD, 2007)

Türkiye’de Üniversite Açma Politikaları

Ülkemiz, yükseköğretim plânlaması bakımından değişik bir seyir izlemiştir. Üniversite açma konusunda yer yer MEB, DPT, YÖK ve bazen de yasal zorunluluklara karşın hükümetler etkin olmuşlardır, ancak genelde ülkemizde yükseköğretimin plânlaması DPT’nin yapmış olduğu uzun dönemli plânlara dayalı olarak yapılmıştır. Bu plânlara, daha çok operasyonel plânlara olarak adlandırılır. Üniversitelerin sosyal istekleri karşılama ve insan gücü gereksinmelerini yanıtlamalarının ancak yeni üniversitelerin açılmasıyla olanaklı olduğunun altını çizen F. Varış (1976, s. 77), bunun araştırmalara dayalı uzun ve kısa vadeli plânlama çabalarını gerektirdiğini belirtmektedir. Bu amaçla üniversitelerde yalnız kendileri değil, diğer yükseköğretim kurumları için de çalışmalar ve plânlamalar yürütebilecek “plânlama büroları” kurulmasının gerekli olduğu üzerinde durmaktadır. Ancak bu çalışmaların da DPT, MEB ve üniversite temsilcilerinin ortak çalışmaları olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Yeni üniversitelerin açılması konusunda 1968 yılında yapılan *Yükseköğretim Araştırması* adlı çalışmadaki ölçütlere vurgu yapan F. Varış (1976, s. 77) bir takım ölçütlerin var olduğunu belirtmekte ve bunları şöyle sıralamaktadır:

Devlet yatırımlarının dağılımı, üniversitelerde vurgulanacak alanların göstergesidir:
Bu ölçüte göre, yeni üniversitelerimizde mühendislik, tarım ve tıp fakültelerinin öncelik taşıması gerekmektedir. Bu alanlara, servis yapacak iktisat ve işletmecilik gibi alanlar her üniversitede bulunmalıdır.

İnsan gücü açıkları, yeni üniversiteleri oluşturacak fakültelerin saptanmasında rol oynar: Yeni kurulacak üniversite ve fakültelerin plânlamalarda belirtilen kestirimlerine dikkat edilerek ve ülkenin gereksinimi olan insan kaynağını yetiştirecek şekilde plânlanıp açılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Yeni üniversiteler nüfusun yoğun olduğu yörelerde açılmalı, az nüfuslu yerlere de bağlı fakülteler kurulmalıdır: Nüfusun yoğun olmadığı yörelerde bir ilde üniversite kurulmalı ve fakülteleri de yakın illere dağıtılmalıdır.

Üniversiteler kurulurken ulaşım koşulları göz önünde bulundurulmalıdır: Ulaşım koşulları açısından birbirine çok yakın iller bulunmaktadır. Bazı durumlarda bu illerin her ikisinde üniversite açılmakta ve bu da maliyeti oldukça yüksek olan bir süreçtir. Hatta bu ölçüte göre yakın illerdeki öğrencilerin taşınmalı sistemde olduğu gibi oralara taşınmasının daha az maliyetli olacağı değerlendirilmektedir.

Üniversitelerin kurulmasında bölgenin sosyo-ekonomik koşulları ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır: Akılcı bir plânlama ile yurdumuzun gerek sanayi, tarım ve ziraat, maden ve gerekse de deniz kaynakları bakımından sosyo-ekonomik koşulları analiz edilerek, tarımın yaygın olduğu yörelerde ziraat teknolojileri, sanayi yörelerinde mimarlık, mühendislik ve ekonomi-ticaret alanlarına yönelik bölümlerin ağırlıklı olduğu üniversiteler kurulmalıdır.

Yükseköğretimin Fiziksel Altyapısının Plânlaması: Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK ve DPT uzmanlarının katılımıyla 1991 yılında “Yükseköğretim Gelişme Plânu 1992- 2012” adlı bir araştırma gerçekleştirmiş buna göre yeni kurulacak olan üniversitelerin plânlaması sürecinde kuşkusuz açılması düşünülen yükseköğretim kurumunda öğrenci alımına başlandıktan sonra da nihai büyüklüğe ulaşana kadar fizikî yatırım yapılmaya devam edilecektir denilmektedir.

Öğretim Üyesi Plânlaması: Y. Karayalçın (1969, s. 168), öğretim üyeliğinin tabii kaynağının asistanlık olduğunu ifade etmektedir. Bu şekliyle, araştırma görevliliği seçimi ve atanması objektif olmamaktadır. Araştırma görevlilerini yetiştirme işi ülkemizde başlı başına bir sorundur. Buna göre yeni üniversiteler öğretim üyesi sayısının yeterli olduğu alanlarda açılmalıdır (MEB ve YÖK, 1991, s.69).

Kapasite Yaratılması ve Yeni Kurumların Açılması: Bu konuda bir takım sonuçlara varan F. Varış (1976, s. 84), bu sonuçlara dayalı olarak yeni üniversitelerin kurulması ve gelişmesinde araştırma ve plânlamaya yer verilmesi, üniversitelerarası kurula bağlı bir plânlama-araştırma ve geliştirme birimi kurulması gerektiğini ifade etmektedir.

Üniversite Reformları ve Üniversite Açma Politikaları: Ülkemizde üniversite açma politikaları bakımından bazı kırılma dönemleri vardır. Bu nedenle bu bölümde bu kırılma dönemleri tarihsel sırasıyla ele alınacaktır. Bu dönemler; 1933 Reformu, 1946 Reformu, 1960 Kalkınma Plânları Dönemi, 1973 teki 1750 sayılı yasa ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu sıralamasında ele alınacaktır.

1933 Üniversite Reformu: Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkenin tek üniversitesi olan Darülfünun'da işlerin yolunda gitmediğini düşünmüş ve bu konu üzerinde önemle durmuştur. Bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçreli Profesör A.Malche bir rapor hazırlamıştır. 31 Mayıs 1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra, 31. 05. 1933 yılında kabul edilen "*İstanbul Darülfünununun İlgasına Ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun*" ile '1933 Üniversite Reformu' olarak bilinen reform çabasını başlatmıştır. Fiziksel altyapının plânlanması ile ilgili olarak bu yasanın dayanağı olan raporda, yeni üniversitenin fiziksel mekânlarının son derece yeterli olduğu ve buraların üniversite tedrisatı için kullanılabilceği ifade edilmektedir H. Widman (2000, s.108–109). Öğretim üyesi plânlanması ile ilgili olarak, 1933 reformunda üniversitenin kuruluşunun üç kaynaktan sağlanan öğretim üyeleriyle gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bu kaynaklar; Almanya'dan gelenler, Darülfünundan seçilenler ve daha önce yurt dışına gönderilenlerden geri dönenlerdir (Hırş, 1950, s. 343–344; Malche, 1984, s. 9–11). Kapasite yaratılması ve yeni kurumların açılması süreci ile ilgili olarak şunlar dikkati çekmektedir. İstanbul Üniversitesinin kurulması, üniversitenin görevlerinin bilimsel araştırma yapmak, ulusal kültürü ve bilinci geliştirmek ve yaymak, devlet ve ülkenin gereksinim duyduğu nitelikte insan yetiştirmek şeklinde tanımlanmıştır.

1946 Üniversite Reformu: 1946 Reformu Türkiye için gerek politik ve sosyo ekonomik alanlarda, gerekse yüksek öğretim alanında önemli bir dönüşüm ve değişim dönemine rastlamaktadır (MEB, 1998, s. 66). Bu yasayla ülkemiz üç üniversiteli bir sisteme geçirilmiştir. Bunlar, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'dir (Tekeli, 2003, s. 77). *Bu reformda fiziksel altyapının plânlanması konusuna dair düzenlemeler üzerinde durulmamış daha çok üniversitelerin her halükarda sayısal olarak yaygınlaştırılmasına yönelik kararlar dikkatten kaçmamaktadır. Öğretim üyesi plânlanması konusunda şunlar dele getirilmiştir.* 4936 sayılı kanunda öğretim üyeliğinin başlangıcı olan doçentlik için doktora şartı aranacağı, sahasında en az iki yıl çalışmış olması, yabancı dil ve doçentlik sınavlarını verdikten sonra Üniversitelerarası Kurulun onayını alması gerekir. Öğretim elemanları bu yasa ile öğretim elemanı meslek statüsünü kazanmışlardır. Akademik yükselme liyakatten ziyade süreye bağlanmıştır. *Kapasite yaratılması ve yeni kurumların açılması süreci ile ilgili şunlar dikkati çekmiştir.* Bu dönemde Doğu'da üniversite kurma çalışmaları yapılırken, Ankara'da uluslar arası nitelikte bir üniversite kurulması görüşü ortaya atılmıştır. Sonunda Birleşmiş Milletlerin desteği ile 1956 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin çekirdeği oluşturulmuştur. Burada kuruluş felsefesi olan von Humboldt modeli yerini Amerikan Modeli arayışlarına bırakıyordu (Tekeli, 2003, s. 78).

Kalkınma Plân Dönemleri ve Bu Döneme Denk Gelen Dönemde Türkiye'de Üniversite Açma Politikaları: 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasından 2008 yılına kadar toplam 9 kalkınma plânı hazırlanmıştır. Değişik plân dönemlerinde ifade hedeflerden sapmalar büyük bir yer tutmaktadır. Özetle, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda öğretim üyesi yetiştirmeye önem verildiği, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plân'ında kapasite artışı amacıyla mevcut yüksek öğretim kurumlarının geliştirilmesi ve yenilerinin açılması öngörülmüştür. Üçüncü kalkınma plânı dönemi sonucunda % 9,0 olarak hedeflenen okullaşma oranının % 10,5 olarak gerçekleştiği; öğretim üyesi sayısında artışla beraber öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının 1968'de 12,1 iken 1977'de 10,8

olarak gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Ancak öğretim üyesi açığının ciddi boyutlarda olduğu ve ilave kapasite sağlanamaması nedeniyle yüksek öğretime olan yoğun talebin karşılanamadığı anlaşılmaktadır. Dördüncü kalkınma plânı döneminde, öngörülen gerekli öğretim üyesi sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumlarının açılmaması yönündeki karara uyulmadığı görülmüştür (MEB, 1993, s. 169). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı dönemi öncekilerden çok daha fazla üniversite açıldığı dönem olarak tarihteki yerini almıştır. Yedinci Plân dönemi sonunda, ülkemizde bir öğretim üyesi başına 35 öğrenci düşerken, AB ülkelerinde 15 öğrencinin düştüğü ve özellikle yeni kurulan üniversitelerin öğretim elemanı temininde yaşadığı sıkıntılarının devam ettiği görülmüştür (DPT,1995,s.11-12). Yine DPT (2000) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda üzerinde durulan bir nokta öğretim üyesi yetiştirme işidir. Bu noktada YÖK, TÜBİTAK, TÜBA, ÖSYM, MEB ve DPT'den seçilmiş üyelerden oluşan bir ekibin bu işi plânlaması ve standartları belirlemesi gerektiği vurgulanmıştır (DPT, 2000, s. 32). Dokuzuncu Kalkınma Plânı döneminde daha önceki plân dönemlerindeki gibi üniversite açma konusunun ayrı bir titizlikle ve bir takım ölçütlerin yerine getirilmesi koşullarına bağlı olması gerektiği vurgulanmış ancak aynı dönemde altyapıları, öğretim elemanları tam olarak hazırlanmadan 15 yeni üniversitenin açılması dikkatlerden kaçmamıştır.

1973 Üniversite Reformu: Türkiye'de geleneksel olarak yüksek öğretim hükümetlerden en yüksek ilgiyi görmüş ve 19. yüzyılın başlarından beri ülke çapında tartışmalara konu olmuştur. 1750 sayılı üniversiteler kanununda “yükseköğretim bir bütün” olarak değerlendirilmekte ve “üniversiteler bu kanunla kurulur” ifadesi ile akademi ve yüksekokulları kapsam dışı bırakmış ve bu bütünlük ilkesi ihmal edilmiştir. Bu yasayı eleştiren C. Arf (2004, s. 105), bu yasada yüksek öğretimin bir bütün” olarak değerlendirilmekte olduğunu ve bunun “yüksek” deyiminin talihsiz olduğu ve öğretimde bir dereceleme yaptığını ifade etmekte ve öğretimde derecelendirmenin olumsuz hiyerarşiye yol açacağını ve öğretimi kalıplaştıracağını belirtmektedir. Bu dönemde yükseköğretime olan talebin artması sonucunda yeni üniversitelerin kurulması söz konusu olmuştur.

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ve Üniversite Açma Politikaları: Yükseköğretim sektörünün bu denli büyümesi, ülke çapında merkezî plânlama, koordinasyon ve denetleme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyacı gidermek ve yükseköğretim kurumları ile icra organı arasındaki irtibatı temin etmek üzere, batı ülkelerinin hemen tümünde merkezî ara kuruluşlar oluşturulmuştur (YÖK, 1989, s. 1). Bunun sonucunda 1981 yılında “2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme Atatürk'ün 1933 reformu ve 1956'da ODTÜ'nün kurulmasından sonra, bu alanda ülkemizde yapılan ve en köklü yasal düzenleme olarak görülmektedir (Korkut, 2003, s. 3). Bu yasayla M. Hesapçioğlu (2006, s. 119; Hesapçioğlu, 2001, s. 213-214; Hesapçioğlu, 1993, s. 62), DPT'nin karşısına yükseköğrenim alanı için eğitim plânlamasından sorumlu ve yetkili ikinci organ olarak YÖK'ün çıktığını ve YÖK'ün insan gücü ve eğitim plânlaması alanında DPT'den ayrı bir yaklaşım benimsediğini, bunun da *sosyal talep modeli* olduğunu ifade etmektedir. Fiziksel altyapının plânlaması konusunda bir üniversitenin kurulabilmesi için o ilde en az iki fakültenin daha önceden kurulmuş olması gerekliliği vardır. Öğrenci başına düşen kapalı alan miktarı, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar göstermektedir (YÖK, 2005, s. 122). Öğretim üyesi plânlaması konusunda üniversitelerin öğretim elemanı açığını gidermek amacıyla, bir taraftan araştırma görevlileri lisansüstü eğitim için yurtdışına

gönderilirken, diğer taraftan yurtiçi lisansüstü programlarının etkin hale getirilmesine çalışılmıştır. 2007 itibarıyla öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı açık öğretim hariç 32'dir (TUİK, 2007; YÖK, 2005, s. 41).

Türkiye'de hükümetler sürekli olarak halktan gelen yükseköğretimde kapasite artırılması isteğinin baskısını hissetmişlerdir. Bulunan ilk çözüm yolu "İkinci Öğretim" ya da "Açıköğretim"i geliştirmek olmuştur (MEB, 1998, s. 194-195). Bir yazısında İ. Tekeli (2003, s. 83), bu reform döneminde de üniversitenin denetim altına alınması çabalarının görüldüğü ve meşhur 1402 sayılı yasayla çok sayıda öğretim üyesinin üniversitelerden uzaklaştırıldığını ifade etmektedir.

Bu dönemde, kâr amacı gütmeyen vakıflara özel yükseköğretim kurumları kurma hakkının verilmesinin yolu açılmıştır. Bu dönemi değerlendiren A. Işık (2002, s. 3), yerden mantar biter gibi vakıf üniversitelerinin kurulduğu bir çığırın açıldığını; vakıf kavramı ve olgusunun, yüksek öğrenim alanındaki yeniden yapılanma sürecini örtülemenin aracı olarak işlev gördüğünü ifade etmektedir. Bu konudaki bir değerlendirmesinde İ. Eşme (2006, s. 14), Türkiye'de vakıf üniversitelerinin iki kategoride incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunları şu şekilde ayırmaktadır:

1. Gerçek vakıf üniversiteleri (Öğrenciden aldığından kat kat fazlasını yine üniversite için kullanan -dört tane).

2. Öğrenciden aldığı paranın bir kısmını üniversiteye harcayıp, kat kat fazlasını başka kaynaklara aktaran vakıf üniversiteleridir (diğerler vakıf üniversiteleri).

Sonuç olarak yükseköğretim alanında Dünya'da 1980'li yıllardan başlayan ve halen devam eden bir reform dalgalanması söz konusudur. Birbirinden farklı politik, ekonomik, endüstriyel ve teknolojik gelişme düzeylerindeki ülkelerdeki bu reform hareketlerindeki benzerlikler dikkat çekicidir. Bu reformlarla birlikte üniversitenin işlevleri adeta yeniden yapılandırılmaktadır. Buna göre üniversiteler birer sertifikasyon merkezi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu sonuç "üniversite" sözcüğünün içeriğinin boşaltılmasına kadar varabilir. Bu dalgalanmadan ülkemiz üniversite sistemi de etkilenmekte ve üniversitelerin işlevleri bu anlamda farklılaşmaktadır. Ülkemizde üniversite açma işinin önemli bir sorun olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle bu araştırmada bazı sanayileşmiş ülkelerle karşılaştırarak Türkiye'de üniversite açma politikalarının nasıl gerçekleştiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken ABD, Almanya ve Türkiye'de üniversite açma politikaları değişik boyutlarda teori ve uygulamadaki şekliyle incelenmiştir. Araştırmanın uygulama bölümünde ise ülkemizde üniversite açma politikalarının nasıl gerçekleşmesi gerektiğine dair bir uygulamaya yer verilmiştir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi şöyle tanımlanmıştır. "Sanayileşmiş bazı ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de üniversite açma politikaları nasıl gerçekleşmelidir?"

Alt Problemler

1. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin bilimsel ölçütlere uygun açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
2. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin fiziksel alt yapılarının tamamlanarak açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
3. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin öğretim elemanlarını yetiştirdikten sonra açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
4. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin piyasadaki ekonomik ve sosyal talepler göz önünde bulundurularak açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
5. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin kalkınma plânlarında öne çıkarılan teknik kararlarla Yükseköğretim Kurulu kararlarıyla açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
6. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin siyasî kararlarla ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın kararlarına bağlı olarak açılması gerektiğine yönelik ne düşünümektedirler?
7. Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticilerinin, üniversitelerin açılmasına yönelik kararlarına ilişkin düşünceleri unvan/görev, cinsiyet, meslekî kıdem, doktora derecesinin bulunup bulunmaması ve bulunuyorsa yurt içinden ya da yurt dışından alınıp alınmamasına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

Önem

Adına bilgi çağı denen bu yüzyılda, bilginin üretildiği, kazandırıldığı yerler olan üniversitelerin, kendisini çeşitli unsurların baskısı altında hisseden, bu çağdaş dünyaya açılım sağlayıp, gerçekleşen değişime öncülük edebilmesi elbette bu kurumların amacına uygun bir şekilde kurulması ve aynı amaç doğrultusunda yönetilmesi ile olası olduğunu öngörmek zor olmasa gerek. Üniversitelerin çok farklı işlevleri vardır. Bu işlevler ile üniversiteler, toplumun yapısını ve kalkınmasını yakından ilgilendiren kurumlardır. Üniversitelerin açılmasının toplumu yine yakından ilgilendiren bir durum olduğu ve teknik bir takım işleyiş içerdiği için bu kurumların açılması kararının gelişigüzel siyasî ya da sosyal baskılar ya da talepler göz önünde bulundurularak alınmaması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarının açılması, kalkınma plânlarında belirtilen esaslar ve bilimsel ölçütler doğrultusunda hükümetler, yükseköğretim kurulu yönetici ve üyeleri ve plânlama kurulu yöneticilerinin ortak kararlarıyla gerçekleştirilmelidir. Bu nedenlerle ülkemizde üniversite kurulması üzerinde önemle durulması gereken bir alan olarak derlendirilmektedir. Bu amaçla bu araştırma söz konusu sürecin bazı sanayileşmiş ve bu alanda tipik iki örnek olan ABD ve Almanya sistemleri ile bir karşılaştırılması yoluyla ülkemiz sistemine bir öneri sağlanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada sanayileşmiş bazı ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye’de üniversite açma politikalarının nasıl gerçekleşmesi gerektiğine ilişkin veriler toplanması amaçlandığı için tarama modeli kullanılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki üniversiteler oluşturmaktadır. Bu araştırma araştırmanın çalışma evrenini İstanbul il sınırları içerisinde bulunan devlet üniversitelerinde (*İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi*) çalışan öğretim elemanları ve MEB İstanbul İl sınırları içerisinde çalışan il ve ilçe yöneticileri oluşturmaktadır. Bu kurumlarda çalışanlardan tesadüfî örnekleme yöntemi ile belirlenen 749 öğretim elemanı ve MEB yöneticisi alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler alan yazının taranması sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilen bir anketle elde edilmiştir. Araştırmaya ilişkin doğrudan verilerin bir kısmı anketin elden dağıtılıp toplanması diğer bir kısmı ise internet ortamından aynı anketin oluşturulan site adresi uzantısının (<http://www.hur-mak.net/anket/>) katılımcılara gönderilmesi yoluyla elde edilmiştir. Bunun sonucunda katılımcılardan gelen eksiksiz 749 anket üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler SPSS istatistik programı kullanılarak çözümlenmiş ve bulgular yüzde ve frekansla şeklinde tablolara ifade edilmiştir. Yine anlamlı olan her bir maddenin Kay Kare değerleri de aynı tablolarda verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmada elde edilen bulgu ve bunlara dair yorumlar yer almaktadır. İlk bölümde araştırmanın değişkenlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Kurum Değişkenine İlişkin Dağılımların Yüzde ve Frekans Tablosu

Kurum	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğretim Elemanları	651	86,9
MEB Yöneticileri	98	13,1
Toplam	749	100,0

Tablo 1’de çalışmaya katılanların kurum değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Buna göre çalışmaya katılanların % 86,9’unun üniversite

öğretim elemanları, %13,1'inin Millî Eğitim Bakanlığı'nda il ve ilçelerde görev yapan üst düzey yönetici olarak görev yapmaktadırlar.

Tablo 2. Unvan Değişkenine İlişkin Dağılımlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

Unvan	Frekans (f)	Yüzde (%)
Araştırma Görevlisi	112	15,0
Öğretim Görevlisi	227	30,3
Yardımcı Doçent Doktor	135	18,0
Doçent Doktor	101	13,5
Profesör Doktor	76	10,1
MEB Yöneticileri	98	13,1
Toplam	749	100,0

Tablo 2'de araştırmaya katılanların unvan değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların % 15'inin araştırma görevlisi, % 30,3'ünün öğretim görevlisi, % 18'inin yardımcı doçent, % 13,5'inin doçent, % 10,1'inin profesör ve % 13,1'inin Millî Eğitim Bakanlığı il ve ilçe yöneticilerinden oluşmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	331	44,2
Erkek	418	55,8
Toplam	749	100,0

Tablo 3'te araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların % 44,2'si kadın, % 55,8'i erkektir.

Tablo 4. Meslekî Kıdem Değişkenine İlişkin Dağılımlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

Meslekî Kıdem	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-5 yıl	85	11,3
6-10 yıl	112	15,0
11-15 yıl	153	20,4
16-21 yıl	183	24,4
21 ve üzeri	216	28,8
Toplam	749	100,0

Tablo 4'te araştırmaya katılanların meslekî kıdem değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların % 11,3'ü 0- 5 yıl meslekî kıdemi olanlar, % 15,0'i 6-10 yıl, % 20,4'ü 11-15 yıl, % 24,4'ü 16-21 yıl ve % 28,8'i de 21 yıl ve üzeri meslekî kıdemi olanlardan oluşmaktadır.

Tablo 5. Doktora Derecesinin Bulunması Değişkenine İlişkin Dağılımlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

Doktora Derecesi Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Doktorası Olmayanlar	384	51,3
Doktorası Olanlar	365	48,7
Toplam	749	100,0

Tablo 5'te araştırmaya katılanların doktora derecesinin bulunup bulunmaması değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Araştırmaya katılanların % 51,3'ünün doktorasının olmadığı, % 48,7'sinin doktorasının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Doktora Derecesinin Yurt Dışından ya da Yurt İçinden Olması Değişkenine İlişkin Dağılımlarının Yüzde ve Frekans Tablosu

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Doktorası olmayanlar	384	51,3
Doktorası olanlar	365	48,7
Yurt içinden	225	30,0
Yurt dışından	140	18,7
Toplam	749	100,0

Tablo 6'da araştırmaya katılanların doktora derecesinin yurt dışından ya da yurt içinden olup olmaması değişkenine ilişkin dağılımlarının yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Doktora derecesi olmayanların oranının % 51,3 olduğu, araştırmaya katılan ve doktora derecesi olanların oranının % 48,7 olduğu ve bu derecelerini yurt dışından elde edenlerin oranının % 18,7 ve yurt içinden alanların oranının ise % 30 olduğu anlaşılmaktadır.

BİRİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin bilimsel ölçütlere uygun açılması gerektiğine yönelik ne düşünmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 7 madde belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili görüşlerinin yüzde ve frekans değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Üniversitelerin Bilimsel Ölçütlere Uygun Açılması Görüşüne İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

Üniversitelerin Bilimsel Ölçütlere Uygun Açılması		HAYIR	EYET
1. Üniversiteler, uluslar arası bilimsel ölçütler göz önünde bulundurularak açılmalıdır	f	11	738
	%	1,5	98,5
2. Üniversiteler, araştırma (lisansüstü) ve eğitim öğretim (lisans) yapan üniversiteler adı altında iki şekilde plânlanıp açılmalıdır.	f	414	335
	%	55,3	44,7
3. Üniversiteler; akademik, idarî ve malî özerklik ilkeleri göz önünde bulundurularak plânlanmalıdır.	f	19	730
	%	2,5	97,5
4. Yeni üniversiteler, DPT, YÖK ve MEB plânlamacılarının ortak hareket, plân ve kararlarıyla kurulmalıdır.	f	53	696
	%	7,1	92,9
5. Yeni kurulacak üniversiteler, ülkemizdeki en iyi örnekler model alınarak kurulmalıdır.	f	225	524
	%	30,0	69,9
6. Üniversiteler, sürekli değişebilen, çağın koşullarına uyabilen bir dinamizm ile kurulmalıdır.	f	28	721
	%	3,7	96,3
7. Üniversiteler, bünyelerinde ülkenin önceliklerine göre bilimsel kuruluşları (TÜBİTAK, teknopark gibi) barındıracak şekilde kurulmalıdır.	f	428	321
	%	57,1	42,8

Tablo 7’de, Türkiye’de üniversitelerin bilimsel ölçütlere uygun açılması gerektiği görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 98,5’inin üniversitelerin uluslar arası bilimsel ölçütler göz önünde bulundurularak açılması gerektiğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 55,3’ü, üniversitelerin araştırma (lisansüstü) ve eğitim öğretim (lisans) yapan üniversiteler adı altında iki şekilde plânlanıp açılması görüşüne katılmadıklarını belirtirken % 44,7’si bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine katılımcıların % 69,9’u yeni kurulacak üniversitelerin, ülkemizdeki en iyi örnekler model alınarak kurulması gerektiğini belirtirken, katılımcıların % 30’u bu görüşe katılmadıklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmaya katılanların % 57,1’i üniversitelerin, bünyelerinde ülkenin önceliklerine göre bilimsel kuruluşları (TÜBİTAK, teknopark gibi) barındıracak şekilde kurulması görüşüne katılmadıkları, diğer bir yandan % 42,8’inin bu görüşü benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bu alt amaçta kurum değişkeni ile üniversitelerin; akademik, idarî ve malî özerklik ilkeleri göz önünde bulundurularak plânlanması gerektiği konusunda anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 97,5’i üniversitelerin; akademik, idarî ve malî özerklik ilkeleri göz önünde bulundurularak plânlanması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

İKİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin fiziksel alt yapılarının tamamlanarak açılması gerektiğine yönelik ne düşünmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 6 madde sorulmuştur. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Üniversitelerin Fiziksel Altyapılarının Tamamlanarak Açılmasına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

Üniversitelerin Fiziksel Altyapılarının Tamamlanarak Açılması		HAYIR	EVET
8. Üniversiteler, fiziksel ve teknik altyapısı tamamlandıktan sonra açılmalıdır.	f	10	739
	%	1,3	98,7
9. Üniversiteler, bilimsel araştırmanın temeli olan kütüphane, laboratuvar ve benzer olanaklara kavuşturulduktan sonra açılmalıdır.	f	25	724
	%	3,3	96,7
10. Yeni açılacak üniversiteler, belirli yerlerde üniversitenin çekirdeğini oluşturacak fakültelerin bulunduğu illerde açılmalıdır.	f	84	665
	%	11,2	88,8
11. Yeni üniversiteler, açılacak illerdeki en uygun kapasite ile yeterli kitleye olanak verecek çevre koşullarına ve finansmana sahip illerde kurulmalıdır.	f	88	661
	%	11,7	88,3
12. Yeni açılan üniversiteler, belirli bir süre için gelişmesini tamamlamış bir üniversiteye bağlı olarak açılmalıdır.	f	510	239
	%	68,1	31,9
13. Yeni açılacak olan üniversiteler, gelişimini tamamlamış anakentlerde (metropollerde) kurulmalıdır.	f	501	248
	%	66,9	33,1

Tablo 8’de Türkiye’de üniversitelerin fiziksel altyapılarının tamamlanarak açılması gerektiğine ilişkin yüzde ve frekans dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 98,7’sinin üniversitelerin fiziksel alt yapılarının tamamlanarak açılması gerektiği görüşüne katıldıkları, % 96,7’sinin üniversitelerin, bilimsel araştırmanın temeli olan kütüphane, laboratuvar ve benzer olanaklara kavuşturulduktan sonra açılması gerektiğine yönelik görüş bildirdikleri, % 88, 8’inin yeni açılacak üniversitelerin, belirli yerlerde üniversitenin çekirdeğini oluşturacak fakültelerin bulunduğu illerde açılması gerektiğini, % 88, 3’ünün yeni üniversitelerin, açılacak illerdeki en uygun kapasite ile yeterli kitleye olanak verecek çevre koşullarına ve finansmana sahip illerde kurulması gerektiğini belirtirken katılımcıların % 68,1’inin yeni açılan üniversitelerin, belirli bir süre için gelişmesini tamamlamış bir üniversiteye bağlı olarak açılması görüşüne ve yine katılımcıların % 66,9’unun yeni açılacak olan üniversitelerin, gelişimini tamamlamış anakentlerde kurulması gerektiğine katılmadıkları anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin öğretim elamanlarını yetiştirdikten sonra açılması gerektiğine yönelik ne düşünmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 7 madde sorulmuştur. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki tabloda aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Öğretim Elemanlarını Yetiştirdikten Sonra Açılmasına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

Üniversitelerin Öğretim Elemanlarını Yetiştirdikten Sonra Açılması		HAYIR	EVET
14. Üniversiteler öğretim elemanlarını bilimsel ölçütlere uygun işe almalı ve yetiştirmelidir.	f	8	741
	%	1,1	98,9
15. Yeni açılan üniversiteler, öğretim elemanını yetiştirebilecek esneklik ve ekonomik güce sahip olmalıdır.	f	37	712
	%	4,9	95,1
16. Öğretim üyelerinin yükseltmelerinde başka üniversiteye atanma zorunluluğu getirilmesi yoluyla taşra üniversitelerindeki öğretim üye sayısı dengelenmelidir	f	563	186
	%	75,2	24,8
17. Yeni kurulacak üniversiteler, kendi öğretim elemanını kendisi yetiştirdikten sonra açılmalıdır.	f	242	507
	%	32,3	67,7
18. Üniversitelere alınan öğretim elemanları merkezî bir sınavla alınmalıdır.	f	589	160
	%	78,6	21,4
19. Yeni kurulacak üniversiteler, öğretim üyesi temininde avantaj sağlayacak konumdaki illerde açılmalıdır.	f	144	605
	%	19,2	80,8
20. Üniversiteler kendi öğretim elemanını seçip, yetiştirebilme ve istihdam edebilme özgürlüğüne sahip olmalıdır.	f	35	714
	%	4,7	95,3

Tablo 9’de katılımcıların Türkiye’de üniversitelerin öğretim elemanlarını yetiştirdikten sonra açılması gerektiği görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 98,9’unun üniversitelerin öğretim elemanlarını bilimsel ölçütlere uygun işe alması ve yetiştirmesi gerektiğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 95,1’inin yeni açılan üniversitelerin, öğretim elemanını yetiştirebilecek esneklik ve ekonomik güce sahip olması gerektiğini, % 67,7’sinin yeni kurulacak üniversitelerin, kendi öğretim elemanını kendisi yetiştirdikten sonra açılması gerektiğini, % 80,8’inin yeni kurulacak üniversitelerin, öğretim üyesi temininde avantaj sağlayacak konumdaki illerde açılması gerektiğini ve % 95,3’ünün de üniversitelerin kendi öğretim elemanını seçip, yetiştirebilme ve istihdam edebilme özgürlüğüne sahip olması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Buna karşın katılımcıların % 75,2’sinin öğretim üyelerinin yükseltmelerinde başka üniversiteye atanma zorunluluğu getirilmesi yoluyla taşra üniversitelerindeki öğretim üye sayısının dengelenmesi görüşüne katılmadıkları ve % 78,6’sının da üniversitelere alınan öğretim elemanlarının merkezî bir sınavla alınması gerektiği görüşünü benimsemedikleri anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın dördüncü alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin piyasadaki ekonomik ve sosyal talepler göz önünde

bulundurulacak şekilde açılması gerektiğine yönelik ne düşünülmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 8 madde sorulmuştur. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 10. Üniversitelerin Ekonomik ve Sosyal Taleplere Göre Açılmasına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

Üniversitelerin Piyasadaki Ekonomik Ve Sosyal Talepler Göz Önünde Bulundurulacak Açılması		HAYIR	EVET
21. Yeni üniversiteler, bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan kalkınmasına yardımcı olacak şekilde kurulmalıdır.	f	72	677
	%	9,6	90,4
22. Üniversiteler, iller açısından gelişme ve kalkınma aracı olarak düşünülüp açılmalıdır.	f	327	422
	%	43,7	56,3
23. Üniversiteler, piyasanın beklentilerini karşılar bir şekilde kurulmalıdır.	f	459	290
	%	61,3	38,7
24. Yeni üniversiteler, her zaman mevcut ekonomik talepler doğrultusunda açılmalıdır.	f	617	132
	%	82,4	17,6
25. Yeni üniversiteler, modern bir kültür ve beklenti yaratmak amacıyla kurulmalıdır.	f	141	608
	%	18,8	81,2
26. Üniversiteler, toplumsal ve sosyal talepler doğrultusunda açılmalıdır.	f	286	463
	%	38,2	61,8
27. Üniversiteler, piyasanın talep ettiği insan gücünü yetiştirmek amacıyla yalnızca diploma ve sertifika veren kurumlar olarak açılmalıdır.	f	607	142
	%	81,0	19,0
28. Üniversiteler, bölge kalkınmasına destek olabilecek bölümler ve alanlar tasarlanarak açılmalıdır.	f	47	702
	%	6,3	93,7

Tablo 10’da katılımcıların Türkiye’de üniversitelerin piyasadaki ekonomik ve sosyal taleplerin göz önünde bulundurulacak şekilde açılması görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılanların % 90,4’ünün yeni üniversitelerin bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan kalkınmasına yardımcı olacak şekilde kurulması gerektiği, % 81,2’sinin yeni üniversitelerin modern bir kültür ve beklenti yaratmak amacıyla kurulması gerektiği % 61,3’ünün üniversitelerin toplumsal ve sosyal talepler doğrultusunda açılması gerektiği, % 93,7’sinin üniversitelerin bölge kalkınmasına destek olabilecek bölümler ve alanlar tasarlanarak açılması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların % 61,3’ünün üniversitelerin, piyasanın beklentilerini karşılar bir şekilde kurulması, % 82,4’ünün yeni üniversitelerin, her zaman mevcut ekonomik talepler doğrultusunda açılması, % 81’inde üniversitelerin, piyasanın talep ettiği insan gücünü yetiştirmek amacıyla yalnızca diploma ve sertifika veren kurumlar olarak açılması gerektiği görüşüne karşı oldukları anlaşılmaktadır.

BEŞİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın beşinci alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin kalkınma plânlarında öne çıkarılan teknik kararlarla Yükseköğretim Kurulu kararlarıyla açılması gerektiğine yönelik ne düşünmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 7 madde sorulmuştur. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili görüşlerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 11. Kalkınma Plânları ve Teknik Kararlarla YÖK Tarafından Açılmasına Dair Yüzde ve Frekans Değerleri Tablosu

Üniversitelerin Kalkınma Plânlarında Öne Çıkarılan Teknik Kararlarla Yükseköğretim Kurulu Tarafından Açılması		HAYIR	EVET
29. Yeni üniversiteler, ülkenin doğal kaynakları bakımından gelişmeye yatkın illerinde kurulmalıdır.	f	112	637
	%	15,0	85,0
30. Üniversiteler, bölgenin kültürel hayatını ve refahını modern yöntemlerle artıracak ve yükseltecek bir şekilde kurulmalıdır.	f	30	719
	%	4,0	96,0
31. Yükseköğretim kurumları, yörelerin “yaygın eğitim merkezleri” şeklinde plânlanıp kurulmalıdır.	f	190	559
	%	25,4	74,6
32. Üniversiteler kuruldukları çevreyi laboratuvar olarak kullanmak ve bölgeyi geliştirecek şekilde kurulmalıdır.	f	49	700
	%	6,5	93,5
33. Yeni kurulacak olan üniversiteler, bütün akademik çalışmaları yapacak kurumlar haline geldikten sonra açılmalıdır.	f	439	310
	%	58,6	41,4
34. Yeni fakülteler, ön lisans düzeyinde okullar açılarak yerleştirildikten sonra fakülteye dönüştürülmelidir.	f	242	507
	%	32,3	67,7
35. Yeni üniversiteler, kalkınma plânlarında belirtilen kapasite artırım programlarında gerekli olan unsurlardan ödün verilmeden açılmalıdır.	f	47	702
	%	6,3	93,7
36. Üniversitelerin kurulmasının teknik bir konu olması nedeniyle, teknik kararlarla açılmalıdır.	f	90	659
	%	12,0	88,0

Tablo 11’de katılımcıların Türkiye’de üniversitelerin kalkınma plânlarında öne çıkarılan teknik kararlarla yükseköğretim kurulu tarafından açılması görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılanların % 85,0’inin yeni üniversitelerin ülkenin doğal kaynakları bakımından gelişmeye yatkın illerinde kurulması gerektiğini, katılımcıların % 96,0’sının üniversitelerin bölgenin kültürel hayatını ve refahını modern yöntemlerle artıracak ve yükseltecek bir şekilde kurulması gerektiğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 74,6’sı yükseköğretim kurumlarının yörelerin “yaygın eğitim merkezleri” şeklinde plânlanıp kurulması gerektiğini, % 93,5’i üniversitelerin kuruldukları çevreyi laboratuvar olarak kullanmak ve bölgeyi geliştirecek şekilde kurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine katılımcıların % 93,7’si yeni üniversitelerin kalkınma plânlarında belirtilen kapasite artırım programlarında gerekli olan unsurlardan ödün verilmeden açılması gerektiğini % 88,0’i üniversitelerin kurulmasının teknik bir konu olması nedeniyle teknik kararlarla açılması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna karşın katılımcıların % 58,6’sının yeni kurulacak olan üniversitelerin, bütün akademik çalışmaları yapacak kurumlar haline geldikten sonra açılması gerektiği fikrine katılmadıklarını ortaya koydukları anlaşılmaktadır.

ALTINCI ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın altıncı alt amacı, “Üniversite öğretim elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığı yöneticileri, üniversitelerin siyasî kararlarla ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın kararlarına bağlı olarak açılması gerektiğine yönelik ne düşünmektedirler?” şeklinde belirtilmiştir. Bu alt probleme ilişkin durumun ortaya çıkartılması amacıyla 5 madde sorulmuştur. Araştırmaya katılanların bu maddelerle ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 12. Siyasî Kararlarla ve MEB’in Kararlarıyla Açılmasına İlişkin Yüzde ve Frekans Değerleri Tablosu

Üniversitelerin Siyasî Kararlarla ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın Kararlarıyla Açılması		HAYIR	EVET
37. Üniversiteler, siyasî erkin kararları ve yükseköğretim kurulunun girişimi ile kurulmalıdır	f	497	252
	%	66,4	33,6
38. Siyasî erk, üniversiteye yön vermeli ve denetlemelidir	f	702	47
	%	93,7	6,3
39. Üniversiteler, Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak açılmalıdır.	f	670	79
	%	89,5	10,5
40. Yükseköğretim Kurulu doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanmalıdır.	f	700	49
	%	93,5	6,5
41. Üniversiteler, salt siyasî kararlarla açılmalıdır	f	714	35
	%	95,3	4,7

Tablo 12’de Türkiye’de üniversitelerin siyasî kararlarla ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın kararlarıyla açılması görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 93,7’sinin siyasî erkin üniversiteye yön vermesi ve denetlemesine yönelik görüşe olumsuz yönde görüş bildirdikleri, % 89,5’inin üniversitelerin Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak açılması fikrine dair görüşlerinin yine olumsuz olduğu, % 93,5’inin Yükseköğretim Kurulunun doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanmasına sıcak bakmadığı ve % 95,3’ünün üniversitelerin, salt siyasî kararlarla açılmasını doğru bulmadıkları anlaşılmaktadır. Yalnız katılımcıların % 33,6’sının üniversitelerin, siyasî erkin kararları ve yükseköğretim kurulunun girişimi ile kurulması gerektiğine dair olumlu görüş bildirdikleri de dikkati çekmektedir.

TARTIŞMA

Araştırmanın birinci alt amacına dair sonuçlara genel olarak bakıldığında, unvan, cinsiyet ve meslekî kıdem değişkenlerine göre üniversitelerin kuruluşunda akademik, idarî ve malî özerklik ilkelerinin göz önünde bulundurulması gerektiği ortaya çıkmıştır. Meslekî kıdem değişkeni ile üniversitelerin araştırma ve eğitim öğretim yapan üniversiteler adı altında iki şekilde plânlanıp açılması gerektiğine özellikle meslekî kıdemi fazla olan öğretim elemanlarının olumsuz değerlendirmede bulunmaları dikkati çekmektedir. Bu durum kıdem arttıkça öğretim elemanlarının üniversitedeki akademik işleyişin alışıldık yönde devam etmesi gerektiği öne çıkıyor olabilir. Yine kıdem arttıkça bu işin bu konuda uzman ekiplerin söz sahibi olması gerekliliği görüşünün ağır bastığı görülmektedir. Üniversitelerin araştırma (lisansüstü) ve eğitim öğretim (lisans) yapan üniversiteler adı altında iki şekilde plânlanıp açılması gerektiğine ilişkin doktora derecesi bulunanların daha yüksek düzeyde olumlu

değerlendirme yaptıkları anlaşılmaktadır. Yine üniversitelerin akademik idarî ve malî özerklik ilkeleri göz önünde bulundurularak plânlanması gerektiğine ilişkin olumsuz yönde görüş bildirenlerin büyük bir kısmının doktora derecesinin bulunmadığını anlaşılmaktadır. Bu durum da doktora derecesinin önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde üniversitelerin bünyelerinde ülkenin önceliklerine göre bilimsel kuruluşları (TÜBİTAK, teknopark gibi) barındıracak şekilde kurulması gerektiğine öğretim elemanlarının çoğunun katılmadığı anlaşılmaktadır. Üniversitelerin araştırma (lisansüstü) ve eğitim öğretim (lisans) yapan üniversiteler adı altında iki şekilde plânlanıp açılması gerektiğine ilişkin yurt içinden doktora derecesi almış olanların olumsuz değerlendirmeleri göze çarpmaktadır. Bu durum yurt dışında doktora yapanların işleyişi bu şekilde görmelerinden ve ülkemiz üniversite sisteminde de böyle olmasını beklediklerini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci alt amacına göre kurum değişkeni ile yeni açılacak üniversitelerin, belirli yerlerde üniversitenin çekirdeğini oluşturacak fakültelerin bulunduğu illerde açılması gerektiğine ve üniversitelerin açılacak illerdeki en uygun kapasite ile yeterli kitleye olanak verecek çevre koşullarına ve finansmana sahip illerde kurulması gerektiğine ilişkin bulgular anlamlıdır. Üniversitelerin, belirli bir süre için gelişmesini tamamlamış bir üniversiteye bağlı olarak açılması gerektiğine ilişkin görüşlere öğretim elemanlarının karşı çıkmaları söz konusuysen, MEB çalışanlarının bu görüşe olumlu değerlendirmede bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum MEB ve üniversitede çalışanların kendi kurum uygulamalarına koşut görüş bildirdiklerini göstermektedir. Unvan değişkenine göre üniversitelerin, en uygun kapasite ile yeterli kitleye olanak verecek çevre koşullarına ve finansmana sahip illerde kurulması gerektiğine öğretim görevlisi grubu ve yardımcı doçentler grubunun olumlu değerlendirmeleri göze çarpmaktadır. Cinsiyet değişkeni ile üniversitelerin fiziksel ve teknik altyapısı tamamlandıktan sonra açılması gerektiğine ilişkin olumlu görüş bildirenlerin daha çok erkekler olduğu anlaşılmaktadır. Meslekî kıdem değişkeni ile yeni açılacak üniversitelerin belirli yerlerde üniversitenin çekirdeğini oluşturacak fakültelerin bulunduğu illerde açılmasına ve gelişimini tamamlamış kentlerde açılması gerektiğine ilişkin olumlu görüş bildirenlerin daha çok meslekî kıdeminin 21 yıl ve üzeri olduğu anlaşılmaktadır. Doktora derecesinin olması değişkeni ile yeni açılan üniversitelerin belirli bir süre için gelişmesini tamamlamış bir üniversiteye bağlı olarak açılması ve gelişimini tamamlamış anakentlerde kurulması gerektiğine doktora derecesi bulunanların sıcak bakmadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada doktora derecesinin akademinin ruhunu anlama konusundaki önemini göstermesi bakımından önemi dikkati çekmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacına dair sonuçlara genel olarak bakıldığında kurum değişkeni ile öğretim üyelerinin yükseltmelerinde başka üniversiteye atanma zorunluluğu getirilmesi, üniversitelerin kendi öğretim elemanını kendisi yetiştirdikten sonra açılması, öğretim üyesi temininde avantaj sağlayacak konumdaki illerde açılması ile üniversitelere alınan öğretim elemanlarının merkezî bir sınavla alınması konusunda kurumsal anlayış farkı açık bir şekilde görülmektedir. MEB çalışanlarının önemli bir kısmı olumlu bir görüş ortaya koymuşlardır. Unvan değişkeni ile yeni kurulacak üniversitelerin kendi öğretim elemanını kendisi yetiştirdikten sonra açılması gerektiğine özellikle yardımcı doçentler ve doçentlerin olumlu yaklaşıtları anlaşılmaktadır. Bu durum adı geçen gruptaki öğretim elemanlarının öğretim üyesi eksikliğini en fazla hisseden grup olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Meslekî kıdem değişkeni ile öğretim üyelerinin yükseltmelerinde başka üniversiteye atanma zorunluluğu getirilmesi ile yeni kurulacak üniversitelerin, kendi öğretim elemanını kendisi yetiştirdikten sonra açılması gerektiğine kıdem arttıkça öğretim elemanlarının olumlu değerlendirmede buldukları görülmektedir. Bu konuda doktora derecesi olanların olumlu değerlendirmelerde buldukları anlaşılmaktadır. Üniversitelere alınan öğretim

elemanlarının merkezî bir sınavla alınmasını doktora derecesi bulunmayanların önemli bir kısmı (%72,5) olumlu karşılarken doktora derecesi olanların yalnızca bir kısmı (% 27,5) olumlu karşılımlarıdır. Öğretim üyelerinin yükseltmelerinde başka üniversiteye atanma zorunluluğu getirilmesi yoluyla taşra üniversitelerindeki öğretim üye sayısının dengelenmesi gerektiğine olumlu yönde görüş bildirenlerin önemli bir kısmının doktorasını yurt içinden aldıkları görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt amacına dair sonuçlara bakıldığında kurum değişkeni ile yeni üniversitelerin bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan kalkınmasına yardımcı olacak şekilde kurulması gerektiğine olumlu görüş bildirenlerin daha çok öğretim elemanları olduğu görülmektedir. MEB yöneticilerinin bir kısmı (% 14, 2) buna olumlu görüş bildirmişlerdir. Yine kurum değişkeni ile yeni üniversitelerin, her zaman mevcut ekonomik talepler doğrultusunda açılması gerektiğine olumsuz değerlendirmede bulunanlardan öğretim elemanlarının MEB yöneticilerine oranla (% 11,2) hayli yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Kurum değişkeni ile üniversitelerin, toplumsal ve sosyal talepler doğrultusunda açılması konusunda MEB çalışanlarının farklı olarak sosyal taleplere daha çok önem verdikleri anlaşılmaktadır. Unvan değişkeni ile yeni üniversitelerin bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan kalkınmasına yardımcı olacak şekilde kurulması gerektiğine dair olumlu görüş bildirenler öğretim görevlileri ve yardımcı doçentlerdir. Unvan değişkeni ile üniversitelerin, iller açısından gelişme ve kalkınma aracı olarak düşünülüp açılması gerektiğine öğretim görevlileri ve MEB yöneticileri olumlu değerlendirmede bulunmuşlardır. Burada öğretim üyesi bakış açısının farklılığı ortaya çıkmakta ve unvan değişkeni ile üniversitelerin, piyasanın beklentilerini karşılar bir şekilde kurulması gerektiğine grup gençleştikçe olumlu değerlendirme oranının arttığı gözlenmektedir. Cinsiyet değişkeni ile yeni üniversitelerin, modern bir kültür ve beklenti yaratmak amacıyla kurulması gerektiğine erkek çalışanların daha fazla katıldıkları görülmektedir. Meslekî kıdem bakımından değerlendirildiğinde bütün durumlarda meslekî kıdem arttıkça maddelere olan olumlu değerlendirme artmıştır. Üniversitelerin bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik açıdan kalkınmasına yardımcı olacak şekilde açılmasına olumsuz değerlendirmede bulunanların çoklukla doktora derecesi olanlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç çarpıcıdır. Üniversitelerin her zaman mevcut ekonomik, toplumsal ve sosyal talepler doğrultusunda ve piyasanın talep ettiği insan gücünü yetiştirmek amacıyla yalnızca diploma ve sertifika veren kurumlar olarak açılmasına ilişkin sonuçlar anlamlıdır ve bu durum doktora derecesi olanlar ile olmayanların akademik ortamlardan beklentilerini farklılaştırmaktadır. Yurt içinden doktoralı olanların daha çok olumlu değerlendirmede buldukları görülmektedir. Yine doktora derecesinin yurt dışından ya da yurt içinden olması değişkeni ile üniversitelerin, iller açısından gelişme ve kalkınma aracı olarak düşünülüp açılması, yeni üniversitelerin her zaman mevcut ekonomik talepler doğrultusunda, modern bir kültür ve beklenti yaratmak amacıyla, toplumsal ve sosyal talepler doğrultusunda, piyasanın talep ettiği insan gücünü yetiştirmek amacıyla yalnızca diploma ve sertifika veren kurumlar olarak açılması gerektiğine ilişkin görüşler arasında anlamlı farkın doktora derecesi olmayanlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu yine doktora eğitiminin akademik işleyiş ile piyasa söylemlerinin farklı değerlendirilmesi gerektiğinin anlaşılmasında belirleyici olabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın beşinci alt amacına dair sonuçlara bakıldığında üniversite öğretim elemanları üniversite açma işini bütün yönleriyle ele alırken, MEB yöneticileri yalnızca topluma yansıyan, sosyal talep yanıyla ilgili oldukları görülmektedir. Unvan değişkeni ile yükseköğretim kurumlarının, yörelerin “yaygın eğitim merkezleri” şeklinde plânlanıp kurulmasına olumlu değerlendirmede bulunan en yüksek grubun öğretim görevlileri

olduğu anlaşılmaktadır. En düşük olumlu katılım oranı profesörlerdendir. Diğer unvanlar ve MEB yöneticileri arasındaki oranların yakın olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet değişkeni ile üniversitelerin bölgenin kültürel hayatını ve refahını modern yöntemlerle artıracak ve yükseltecek bir şekilde kurulması gerektiğine olumsuz değerlendirmede bulunanların büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Üniversitelerin ülkenin doğal kaynakları bakımından gelişmeye yatkın illerinde kurulması gerektiğine doktorasını almış olanlar daha olumlu görüş beyan etmişlerdir. Doktora derecesinin yurt dışından ya da yurt içinden olması değişkeni ile yeni üniversitelerin, ülkenin doğal kaynakları bakımından gelişmeye yatkın illerinde kurulması, bölgenin kültürel hayatını ve refahını modern yöntemlerle artıracak ve yükseltecek bir şekilde, yörelerin “yaygın eğitim merkezleri” şeklinde plânlanması, bütün akademik çalışmaları yapacak kurumlar haline geldikten sonra açılması, yeni fakültelerin ön lisans düzeyinde okullar açılarak yerleştirildikten sonra fakülteye dönüştürülmesi, kalkınma plânlarında belirtilen kapasite artırımı programlarında gerekli olan unsurlardan ödün verilmeden ve üniversitelerin kurulmasının teknik bir konu olması nedeniyle teknik kararlarla açılması gerektiğine ilişkin görüşler arasındaki farklar anlamlıdır. Buna göre bu maddelerin tamamında doktorasını yurt içinden almış olanların daha çok olumlu değerlendirmede buldukları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın altıncı alt amacına bakıldığında kurum değişkeni ile siyasî erkin, üniversiteye yön vermesi ve denetlemesi, üniversitelerin Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak açılması, Yükseköğretim Kurulu’nun doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanması ve üniversitelerin salt siyasî kararlarla açılması gerektiğine ilişkin görüşlere olumsuz değerlendirmede bulunanlar öğretim elamanları, daha çok olumlu değerlendirmede bulunanlar ise MEB yöneticileridir. Cinsiyet değişkeni ile üniversitelerin Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı açılması, Yükseköğretim Kurulu’nun doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanması ve üniversitelerin salt siyasî kararlarla açılması gerektiğine ilişkin görüşler bakımından değerlendirildiğinde, olumlu yönde görüş bildirenlerin çoğunlukla erkek çalışanlar olduğu göze çarpmaktadır. Meslekî kıdem değişkenine göre bakıldığında bu konuda meslek deneyimi arttıkça olumlu yönde görüş bildirenler artmıştır. Siyasî erkin üniversiteye yön vermesi, denetlemesi ve üniversitelerin salt siyasî kararlarla açılması gerektiğine ilişkin görüşlere olumlu yaklaşanların daha çok doktora derecesi bulunmayanlar olduğu görülmektedir. Bu duruma özellikle yurt dışından doktora almış olanların olumsuz yaklaştıkları görülmektedir. Bu da eğitim aldıkları farklı ülkelerde akademik özgürlüğün ne kadar korunduğunun göstergesi olabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Karşılaştırılan ülkelerden ABD ve Almanya’da olduğu gibi sorumlu kurullar, değişen toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir üniversiteye olan ihtiyacın belirlenmesi konusunda söz sahibi olmalıdırlar. Bunun sonucunda ülkemizde üniversite açma gibi teknik bir konunun öncelikle bir tür plânlama etkinliği olarak düşünülüp ve bu etkinliğin gerekleri yerine getirilerek ele alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

1. Ülkemizde üniversite kurulması konusu parçalı ve genelde dağınık bir politika izlemiştir. Değişik dönemlerde farklı kurumlar bu konuda etkin olmuşlardır. Bunun yerine sorumluluklar bu konunun ilgili taraflarının oluşturacağı bir yapılanmada toplanmalıdır.

2. Dönem dönem üniversitelerin yurt sathına yaygınlaştırılması konusunda bir takım hatalar yapılmıştır. Henüz öğretim üyesi olmayan, daha önce faaliyet gösteren ancak henüz üniversite geleneğinin oluşmasına yardımcı olacak bir yükseköğretim kurumu bulunmayan illerde üniversiteler kurulmuştur. Bu durumun üniversite eğitimi kalitesinin sorgulanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durum nicelikten öte nitelik sorunu olarak ele alınmalıdır.

3. Üniversitelerin fiziksel koşulları tamamlandıktan sonra açılması, öğrencilerin etkin bir eğitim-öğretim ortamına kavuşturulması göz önünde bulundurulmalıdır.

4. Diğer bir husus da kapasite artışı gerçeğidir. Üniversiteleri sadece diploma ve sertifika veren kurumlar düzeyine indirgeyerek araştırmadan uzaklaştıran anlayış terk edilmelidir. Zira meslek elemanı yetiştirme üniversitelerin görevlerinden yalnızca bir tanesidir ve bu iş de ancak bir plânlama süreciyle daha etkin kılınabilir. Bu anlayış terk edilerek üniversite özerk kılınmalı ancak hesap verebilirlik sağlanmalıdır.

5. Hükümetler yer yer siyasal kaygılar güdebilir ve üniversite adına verdikleri kararlar bazen bilimsellikten uzak olabilir. Bu engellenmeli ve üniversiteler gündelik siyasal arenalar olmaktan kurtarılmalıdır. Bu nedenle ülkemizde akademik özgürlüğün belki yeni bir yasayla güvence altına alınması gerekmektedir.

6. Üniversiteler ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir üniversiteler yasası siyasal kaygılarla hareket edilmeden bilim kurullarının ve bilimin rehberliğinde hazırlanmalıdır.

7. Öğretim üyesi yetiştirme konusunda farklı kurum ve kurullar söz konusudur. MEB, YÖK, TÜBİTAK ve TÜBA söz edilen alanda etkindirler. Bu kargaşa giderilerek konunun ilgili kurumlarca oluşturulacak bir komisyon tarafından ele alınması ve uygulanması önerilmektedir.

8. Öğretim üyeliği mesleği maddî olarak cazip hale getirilmemiştir ve bu durum mesleği seçenlerin niteliğini sürekli gündemde tutmuştur. Bu nedenle öğretim üyeliği mesleği cazip bir hale getirilmeli ve zeki gençlerin bu alanı tercih etmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adem, M. (1997). *Eğitim Plânlaması* (Genişletilmiş Üçüncü Baskı). Ankara: şafak Matbaacılık.
- Adem, M. (2002). Bilim ve Eğitimde Plânlama. *TÜBA* (s.89–96). Bilimsel ve Toplumsal Serisi: 2.
- Arf, C.(2004).Üniversite Yasası Nedir ve Ne Olmalıdır?*Eğitim, Bilim ve Toplum, Cilt: 2,Sayı:6.*
- Balyer, A. (2008). *Sanayileşmiş Bazı Ülkelerle Karşılaştirmalı Olarak Türkiye’de Üniversite Açma Politikaları: Teori Ve Uygulama. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.*
- BLK. (2005). Information on The Bund- Lander Commission for Educational Planning and Research Promotion. Bonn: *Bund- Lander Kommission Secreteriat.*
- Demir, R. *Üniversitenin Bugünü ve Yarını: Sorunlar, Sorumlular ve Çözüm Önerileri,* Palme Yayıncılık, Ankara 1996².
- DPT-YÖK (1992). *Yükseköğretim: Gelişme Perspektifi ve Finansman İhtiyacı.* Ankara: DPT-YÖK.
- DPT (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plânu.* Ankara: DPT Yayın No: 270. Karar No: 374.
- DPT (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânu. Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Ankara:
- DPT Yayın No: 2534- ÖİK: 550.
- Erdem, A. R. (2004). Türkiye’de Yükseköğretim ve Değişimi. *Üniversite ve Toplum,* Cilt 4, Sayı: 2.
- Eşme, İ. (2006). Üniversitelerimiz Cumhuriyetin Aydınlanma Temelidir. *Öğretmen Dünyası,* Sayı: 323, Yıl: 27, s. 12–15.
- Hesapçıoğlu, M. (1993). “Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Sektöründe Plânlama Çalışmaları”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı 5, 1993, s. 59–66.
- Hesapçıoğlu, M. (2001). *Türkiye’de Makro Düzeyde İnsan Kaynakları Plânlaması.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hesapçıoğlu, M. (2006). Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Eğitim Plânlaması Çalışmaları: Bir Değerlendirme. Editörler: M. Hesapçıoğlu, A. Durmuş. *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi* (s.109–123). Nobel Yayın Dağıtım, I. Basım, Ankara.

- Hesapçıoğlu, M. (1983). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Dönemine Girilirken Eğitim Sektöründe Plânlama Sorunları. *Eğitim ve Bilim* (s. 11–15), Yıl: 1983, Sayı: 46.
- Hırş, E. (1950). *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi* (Cilt 1). İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları: No: 23.
- Işıklı, A. (2002). Bilime ve Üniversiteye Karşı Küresel Saldırı. *Üniversite ve Toplum* (s. 1-3), Cilt 2, Sayı 3.
- Karayalçın, Y. (1969). Eğitim Plânlaması. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk ve Eğitim Fakülteleri Yayınları.
- Korkut, H. (2002). *Sorgulanan Yüksek Öğretim* (Genişletilmiş İkinci Baskı). Antalya: Anı Yayıncılık.
- Korkut, H. (2003). *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Üniversite Reformları*. <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/160/korkut.htm>, 6 Nisan, 2006, saat 12.00’de web sitesinden edinilmiştir.
- Mading, H. (1989). Federalism and Education Planning in the Federal Republic of Germany. *The Journal Of Federalism*, No: 19. The University of Konstanz.
- Malche, A. (1984). İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor. *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, c. I, Sayı: 1.
- MEB ve YÖK (1991). *Yükseköğretim Gelişme Plânı 1992–2012*. Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. Ankara: Ders Aletleri Yapım Merkezi Matbaası.
- MEB (1998). *Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim*. Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara: MEB Basımevi.
- OECD (2006). Education At A Glance. OECD Publications.
- OECD (1989). *İkinci Uluslar arası Yükseköğretim Konferansı: Üniversite Yönetimi*. Ankara: Meteksan.
- PEPC (1991). Criteria For The Establishment of New Public Colleges and Universities. Florida: *Report and Recommendations of the Postsecondary Education Planning Commission*. Report No: 6.
- Sadlak, J. (1986). Comparing Higher Education Planning Approaches in Western and Eastern Europe. *European Journal of Education*, Vol. 21, No: 4.
- Tekeli, İ. (2003). Eğitim Üzerine Düşünmek. *TÜBA* (s. 53-89). Sıra No: 5.
- TUİK (2007). *Öğrenim Yılı ve Yıllara Göre Okullaşma Oranları* http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.doistab_id=102, 13 Mart 2007, saat, 12:12’de web sitesinden edinilmiştir.

- Ünal, I. L (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. Ankara: Epar Yayınları.
- Varış, F. (1976). Yeni Üniversitelerin ve Fakültelerin Kurulmasında Uygulanabilecek Ölçütler (s. 73–84). Ankara: *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 1–4, Cilt 9.
- Widmann, H. (2000). *Atatürk ve Üniversite Reformu* (Birinci Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- YÖK. (1989). *Türkiye’de Yükseköğretimin Dünü ve Bugünü*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.
- YÖK. (2005). *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu* Ankara: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı.